אמר המחבר רוצה מאמר הנכבד מורה הנבוכים יחלני על פניו ובמעמדי
על קוצת כבודתו ופרדותיו הוסר מנסוה מעל פניו ויאירו עיני
מהאך נרו על ראשי ואם השגתי קלה הלא נגער היא ותחי נפשי והנה הג'
הערבי המוזי והוא מהיות שעיני שלום לדרוש לחקר קצת מן הענינים הוועי'
מהבנת ויגעתי ומצאתי קצת מפי סופרים ומפי ספרים על אמרתי אל הספר הזה
אסתיר ממש מה מן הענינים ההם לרצון יהיה לי ולמשכתי ומי שימצא
בזה דבר מתוקן ידעכי מפי אחרים קבלתי ואם ימצא דבר שאינו מ
מתוקן ידע ויאמין כי מידי הייתה זאת ולא יתלה שגיאותי באחרים
ושפה אמתיל ואומר פרק א' הנמצאים כולם יחלקו לשני מינים
מהם נמצאים שיש להם גשם ולא כח בגשם והם הגוף והשכלי
הנפרדים ומהם נמצאים שהן גשמיים וגדר הגשם הוא כל דבר שיש לו ג'
רחקים והם אורך ורחב ועומק וזה המין גם כן יחלק לשני מינין מהם
גשמיים פשוטים כמו ד' יסודות והגשם החמישי הגלגלים והיסודות
ומהם גשמיים מורכבים והרכבתם מד' יסודות ויחלקו לד' מינין והם הדוממים
והצומח והחי והמדבר ונדבר על אלו תחילה ואחר כך נדבר על החמשה
הגשמיים הפשוטים כפי כחנו המין הראשון מן המורכבים הוא הדוממים כמו
הזהב והכסף והנחשת והברזל והאבנים והמינרא כהן ונקראין אלו דוממים מפני
שלא נמצא בהן כח מוסף לגדלם לא כח הצמיחה כצמחים ולא כח התנועה
כבעלי חיים ואין הדוממים כח מוסף על כל אחד ואחד מד' יסודות אלא הם
הערוב שנתערבו בו מד' יסודות והפסיד כל אחד מהן כח יסודותיו ושבו על
ענין אחד המין השני הוא הצומח באילנות ובעשבים אחרים והן גם כן
מעורבין מד' יסודות כדוממים אלא שנמצא בהן כח הצמיחה מוסף על
הדוממים והוא נקרא הצמיחית ר"ל המעמיד עצם שלהם והיא הולכת לאור
החיים ובה נבדלו מן הדוממים ונקרא זה כח עצם הצמיחית אשר ממנה שלשה
כחות והם כח הזן כח המגדל כח המוליד כדמותו ואין ספק כי כל אלו נמצאו
באילנות ובעשבי הארץ ואין ספק גם כן שהם שהן מעורבין מארבע היו
היסודות שיסוד האויר נכר על הן מיסוד העפר וזה כמות הגדל באויר ו'
והתפשטם משם והרוחות על זה הרוב הנשאר מן הענינים אחר שריפתן כי
שהוא יסוד העפר שהיה כהם שאינו חלק א' מעשרים משיעור הראשון
ויסוד האויר ויסוד האש שהיה כהם מהם האיך העשן העולה מלמעלה
קלותו ממנו והם מושכים עמהן גם כן קצת מיסוד המים שיהיה כהן ולזאת
הסבה היה טבע העץ להיות צף על פני המים לפי שהוא אוירי והנחת האויר
השמימית הוא על המים אמנם החמה מפני שרוב הרכבתו מן העפר לא
היה כח לעמוד על המים ומפני זה אם תשרוף אותו כל היום לא יחסר
שיעורו רק מעט כעשר תרקה הסיד הנעשה מן האבנים שנשרפו האבנים

אחר שהיתה קרוב לשיעור הראשון · במין הב׳ הוא המרגיש כבהמה וע׳
ועופות ודגים ויתר בעלי חיים והקנה מן המורכבים מורכבת יסודות טובים ונ׳
ונראות כי נפש הצומחת כאלו אלא נמצא כאן כח ההרגש מוסף על
האלוהות והיא יתרת בעלי חיים הצומחת אשר הוציאה לאור הויתם
ובה נבדלו מן האלוהות ונקרא זה כח נפש המרגשת והיא אשר נמצאו מ
ממנה לבעלי חיים חמשת חושים הידועים ובה התנועה המדומית הרצ׳
הרצונית· המין הד׳ המדבר והוא מין אדם ואין ספק שימצא בו עירוב הד׳
יסודות ונפש הצומחת ונפש המרגשת אלא שנמצא בו כח הדבור מוסף
על שאר כחו והוא יתרת אדם השכלית אשר הוציאה לאור הויתו והוא
הבדלתו מיותר כחו ונקרא זה כח נפש המדברת או המשכלת· על כן אמ׳ רז
הראשונים כי האדם שלשה נפשות הצומחת והמרגשת והמשכלת ועל דרך ה
האמת היא אחד שזה מקבל אלו הכחות··

פרק ב׳

ודע כי פעולות נפש הצ׳
הצומחת אף כחה היא בטבע ולא תרגיש בהם ובזמן הלא תראה כי נפש כן
באלוהות על כן יש שקראוה נפש טבעית וממנה כח הזן וכח המגדל וכח המוליד
לדומה וביאור אלו הכחות כאשר אמ׳ כח הזן הוא כח המעמיד את הגוף כי
במזג טוב ומושך אליו מה שיאות לו ודוחה מה שיזיקהו והרופאים חילקוהו לד׳
וארבעה כחות והם כח המושך וכח המחזיק וכח המעכל וכח הדוחה למותרות
ואלו הכחות כלם יקבלם כח הזן והוא כח שאיננו נעדר ממנו עד יום מותו· כח ה׳
המגדל הוא כח המגדל כל רחקים· והם כאורך ורוחב ועובי והוא נמצא לבו
עד הגיעו להשלמות שיעורו ואחרי יעבר הכח ההוא ממנו וישארו עם כח הזן
לבד ושני הכחות האלו הם צריכים להעמיד אישי המין בשלמות מדת זמן אחד
אחר· כח המוליד לדומה הוא הכח אשר יצריך להתמדת המין והוא הכח א׳
אשר מטפת הזרע יחדש גופי חיה שיולדו ממנה · ומבואר שפעולות כחות
אינם בכונה וברצון רק בטבע· ופעולות הנפש הנפש המרגשת היא בכונה ובר׳
וברצון ולא בבחירה וממנה חמשת חושים· חוש הראות חוש השמע חוש ה׳
הריח וחוש הטעם והמישוש· וחוש הראות הוא הדק והנכבד שבכלן על כן מש׳
משיג מוחשיו בשיעור רחוק יותר משאר החושים· וזה נגלה כי כראותך א׳
אדם מרחוק ולא תשמע את קולו· ואחריו חוש השמע והוא דק להשיג
מרחוק סמוך אל חוש הריח· ואחריו חוש הריח וגם הוא משיג מרחוק רב
סמוך אל חוש הטעם· וחוש הטעם והמישוש שהם חושים [illegible] ולא ישיגו
מוחשיהם הדבקים עד בהם ופוגעים אותם· וחוש המישוש שאין לו אבר מ׳
מיוחד אך הוא הוא נמצא בכל שטח הגוף· ויתר החושים יש לכל אחד
מהן אבר מיוחד הנושא אותו החיך לטעם והעין לראות האזן לשמוע
והאף להריח· וכל אלה ה׳ הרגשות שרשם במוח· וממנו יתפשטו כל אחד
ואחד לערך אבר המיוחד ישובו כלן למקור הנקודה האמצעית אשר במוח

הירו שורש כל הקוים היוצאים ממנה אל הקיו היוצא כענף · כן שיש
כל ההרגשות כמוח משם יצאו ומשם יבאו · וזה ההרגשות הם החיצוניות והם
גם כן הפנימיות · החיצוניות נקראו בכלל הרגש והפנימיות רעיון והוא הכח
המדמה אשר כפי החכמים תמיד וכאשר זה כי ההרגש חיצון עיני הראות
והשמע רואה דברים הנראים ושומע קול הנשמע · וההרגש הפנימי והוא
הדמיון משיג העניין ההוא ומזכיר אותו תמונתו ברעיונו עד שנשארו חקוי
חקוקים שם ולא זה לא היה מכיר הדבר שראה ואת הקול ששמע כש
כשחוזר ורואהו או שומע אותו פעם שנית · אך הדמיון אשר מצייר הענייני
מעת ההרגש וחקק תמונתם ושיעורם ועיבר אותם ברעיונו על כן הכיר
אותם בפעם אחרת · וכן כותר ההרגשות כל אחד ואחד הרגש הפנימיי
מצייר העניין המורגש כאשר הוא וחוקק תמונתו ברעיון ושומר א
אותו על כן משיגו בפעם אחרת · ובעבור שכל ההרגשות כולם שבות אל
מקום אחד והוא המוח ויש בכח הדמיון להרכיב המוחשים קצתם אל
קצתם כמו שיראה אדם לבן שהוא משורר והנה השיג ומצייר ברעיונו
המראה והקול הנשמע והוא מן האדם הלבן הנראה · וזה ההרכבה היא ג
גורמת לו להכיר בפעם אחרת כשרואהו שזה המשורר אם לא שמעו
אך יוכל להכיר שזהו בקול האדם לבן אם לא ראהו בעבור שהרכבת
שני המוחשים נשאר חקוק ברעיונו · ודע שגם הכח המדמה יבואו
ג' עניינים הא' היא השגת תבונת המוחשים והרכבת קצתם על קצתם ב'
מעת ההרגש וג' והב' שמירת המוחשים ושמירת הרכבתם ברעיונו
אחר העלמם מן החושים ומכנו הזכרונות · והג' הוא המתעורר להרחיק
את הדבר המזיקו והמעכבו ולכוון אל הנאות לו כי אעפ"י שהכיר הדבר
ההוא ברעיונו המזיקו והמעכבו יצטרך שיהא בו כח אחר שיעורר או
אותו להרחיק הדבר ההוא שיראה לו שהוא כנגדו ולכוון אל הדבר שיראה
לו שהוא נאות לו מזה הכח יבואו האהבה והשנאה והם הבחירות והרחק
וההתרחקות והמנוס והרצון והכיסופים בהם וכל אלה שלשה אשר יבא מן ה
המדמה הם נמצאים ברוב בעלי חיים כי באמת מפעולת נפש המרגש
המרגשת וכריחת הכבש מן זאב כשרואהו תעיד על כולם שאלו לא
חקק תבונתו ברעיונו לא היה כבש יודע טרפו וכן חקק ברעיונו הטוב ש
שהרגיש בעת שנשכו מחוש המישוש להרכיב שני המוחשים יחד ונש
ונשארו הרכבתם חקוקה ברעיונו אחר העלמם מהקריב חושים · והיא
גורמה לו עכשיו להכיר את האחד מן חבירו · ותנע שרואהו הכיר ש
שזהו שטבו והמזיקו · והמעורר בכח המתעורר לו לברוח ממנו · וכן אהבת הבהמה
את הולד שהוא נמצא בפעולת כח המדמה ומה שיתבאר לך הוא שכח המדמה הזה הוא
מתעסק עם פעולת החושים להשיג המוחשים ולצייר ברעיונו תבונתם וכ

ועיונים׳ אך בעת מצול החושים הרגשות. בעת השינה בו אני רואה האמת הב׳
הקודמות הנזכר בדברינו ונראה שספר שהרגש מקדים ״ואחרי אשר בארנו מהו
עצמו הרגשות ומהותיה והיות נפש משתתפת לכל בעלי חיים נזכר כנפש מדברת אשר
מעולה מבחירה והוא שכל האנושי המיוחד במין האדם ״ **פרק ג׳** השכל האנו
האנושי יחלק לשכל מעשי ולשכל עיוני והשכל מעשי הוא אשר יבחר
בו האדם הטוב מן הרע והוא יקראו דעת או מחשבה׳ והשכל עיוני הוא אשר יבחר בו
האמת מן השקר והוא השכל האמיתי׳ ועוד התחלה על שכל מעשי ואומר כי הוא
נחלק לשני מינים הוא אשר ישתכל בו האדם לעשותו איך יעשה׳ עם הענינים והמלאכ׳
ועניני אדריכה ויתר מלאכ׳ חכמה׳ ואין ספק שזה הכח מיוחד באדם ולא בשאר בעלי
חיים אע״פ שרבים מפעולת נבח המדרגה באדם מה שאנו עתידין לבאר בפרק שני
שאחר זה׳ ואין ספק נסק שהטעם חייב שיהא זה הדין מן הכח נמצא במין האדם
לפי שהאדם יצטרך להכין מזונו ומלבושו ודירתו בו׳ וז״ל בזה כח׳ והוא נקרא מעשי
המלאכות׳ השני הוא אשר יבחר בו מידת העונה בכיבוד אב ואם ונאולות חסדי
והשבת אבידה וכיוצא בהן׳ ויבחר בו מן המדות הרעות קנאה וגניבה ובזיזה
ונדיבה וגזירה וכיוצא בהן׳ ויאמר בכל אלה טוב ורע׳ ולא אמת ושקר׳ כי לא יאמר
הגניבה שקר וכיבוד ההורים אמת׳ אבל יאמר הגניבה רע וכיבוד ההורים
טוב ושני מינים האלו מן השכל המעשי׳ ולהם יקנו הנגל ולא יקנו הנפש׳ אך המין
האחרון הוא נכבד מן הראשון והוא קודם לו במעלה והראשון הוא קודם לו בטבע וזה
וקודם בזמן׳ ובאות אלו ההדרות כמו כתוב בפרק נפרד אשר ביארנו אותם חכמים
הקודמים׳ ונשוב לדברינו ונאמר׳ השכל העיוני הוא אשר ידע בו האדם האמת מן
השקר והוא ד׳ מדרגות׳ מדרגה הראשונה הוא בכח אשר ישיג בו האדם המושכ׳
המושכלות הראשונות׳ והם הדברים שלא ימצא להם נוספת על אמיתתם והם [illegible]׳
מטבע האנושי כמו שנודע לכל אדם שהכל גדול מן החלק ושניים החלק כבלו והיותר מן
המרובע גדול כמעט ושלא יתקבצו שני הפכים בנושא אחד בעת אחת וכיוצא בהן
והם התחלות לחכמות לי השכליות שנודעות בדרכי המופת׳ והדרגות האחרות הנגלו׳
תכלת תולדו לראשונות והם מושכלות שניות או שלישיות או רביעיות או יותר והם
כפי שיצטרך העיון להקדמות רבות׳ ולפי שכלם הם תולדות לראשונות׳ קראו שכל
הקנה וכן ידע אדם אמיתת המציאות בתמונת הגלגלים והכוכבים ומציאות ארבע
יסודות וכיוצא בהן׳ וזאת היא המדרגה השנייה ר״ל ולאחר זה שיצטרך להם מופת
ויקראו מושכלות בסתם׳ המדרגה השלישית הוא הכח אשר ישיג בו התחלה לכל
הדברים׳ ויצורת העצמים ופשוטיו משכלו היצא מן החומרים הנושאים אותם ואז
ידבק שכלו עם הצורה המופשטת ויסבב הוא והיא דבר אחד׳ המדרגה הרביעית
הוא השגת הצורות הנפרדות בעיקר מציאותם ואין צריך להפריד אותם כי כל
בעצמם הם נפרדות מן החומר׳ והם השכלים הנפרדים ולא יוכל שכל האנוש׳ :׳
להשיג מהם ר״ל מהצורות הנפרדות רק השכל הפועל שהוא אחרון שבשכלים הנבדלים׳

ויתחדד הכח ההוא בו
עד שיהיה שרשב לו
ענין כאלו הגיע לו
בכחו׳ מן המרגש החי
חיינו׳ שלם החלונות
מן העצים שסבב
הרגש מקדין׳ וא״ל׳

והוא המוציא שכל האדם מן הכח אל הפועל והוא הנקרא שכל הפועל כמו ש'
שניתן השמש או שאר הגרמים המאירים המוציאים חוש העין מן הכח אל הפ'
הפועל שאם ימצא האדם במקום העדר האור ויהיו נמצאין העין רואה בכח והדבר
הנראה יהיה נראה בכח וכשיופיע אור השמש או יתר הגרמים המאירים יצאו ויצא
העין מן הכח אל הפועל ויהיה רואה בפועל ויהיה הנראה נראה בפועל וסבת יציאתו
מן הכח אל הפועל יהיה ניצוץ השמש ואור שיגיע אליו ואור הדבר הנראה וצריך לה'
להתבונן מה היתה סבתו לצאת מן הכח אל הפועל והוא ענין שמש כמשכל האדם
המשכיל בכח וכשיוצא מן הכח אל הפועל תשיג המושכלות שהן פשוטות מחומריהם ו'
ואחר כן יעלה למדרגה אחרת וישיג השגת זה הדבר שהוא סבת יציאתו מן הכח אל ה'
הפועל והוא שכל הפועל אשר כמו שהוא המושכל וזו היא המדרגה העליונה שבשכל ה'
האנושי ר"ל המעלה שהוא שכל הפועל לא שידע כל מהותו כי לא יוכל להשיגו כאשר הוא
כמו רבוק מחומר כל שכל שאר שכלים אשר למעלה משכל הפועל כש' הסבה הראשונה
אשר הוא הבו' ית' שאי אפשר לשכל האנוש' להשיג מהן כלל · ר"ל מהותם אך ר'
מציאותם. ומציאות הבור' ית' שהן מציאות א' יכשר להשיג מצד המופת על פי דרכי
הקדמות מודדות והוא מן המדרגה השני' שהזכרנו · ודע שהשכל העיוני בכלל הוא
תקון נפש כי כבר בארנו שהשכל לא יכלה בכלות הגוף בעבור שאינו צריך לגוף · והוא
הראיה נכחש הכחות הגופניות. אבל הדרגה שיתגבר זה הכח העיוני ויחזק כאדם והוא
קונה ראייה שלא יכלה בכלות הגוף עם היות שם א' ראיות אחרות חזקות וקבלו'
אמתיות וכבר הביאו הנביאים השארות מצד הדתות · ועל זה טענה חכמים שאמרו
צדיקים אפי' במיתתן הם חיים והשכל המעשי בכללו · והוא קודם בזמן וקודם כאין
לשכל העיוני בעבור שהוא תקון הגוף · והעיוני הוא תקון הנפש ואין ספק שאם לא תק'
ישלים גבורתו ועמידתו המשלמים בהם השכל המעשי הראשון וכן אם לא ירחיק
המדות הרעות והבלי התענוגים הגופניים אשר ירחיק מהם הכח הנכ'
המעשי והשכלי. העיוני האחרון לא יוכל שכלו לצאת מן הכח אל הפועל וכו' והנה הוא
מהיה על תורת אדם שנפשו החוטאת לא תשלים פעולתה על כן אז כי השכל המעשי
הוא כמו כלים ועלות למדרגת שכל העיוני אשר היא תכלית ההצלחה כאשר אמ' המשורר
ע"ה ראשית חכמה יראת יי' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו וגו' אמ' תחלת כל החכמה ה'
האמיתית ר"ל היא יראת הש"ם ומראה היא הרחקת המעשים הרעים ובחירת הט'
המעשים הטובים כאשר אמ' אדוני כי הנביאים ע"ה על המצות המעשות ויראת
מאלהיך אני יי' שעל המעשיות הוא נאמר ויראים מעונש הש"ם · וחזר המשורר ופי' דבריו
והקלון מלת החכמה במלת שכל והוסיף. אמר לפי שלשון שכל הוא מיוחד יותר על השגת
האמתיות מלשון חכמה כמו שאמר הנביא השכל וידוע אותי גם בכל דבריו אמר שיראת
השם היא המעשה והוא אמ' שכל טוב לכל עושיהם · ר"ל שכל טוב יגיע לכל עושה מצות
הבו' ית' כי מן המעשה יתעלה אל העיוני ובנוי עשותם שבאו בדורי י"ב הנזכרים למעלה
באורו נאמנים כל פקודיו ונאמין מן והזכיר הגמול הנמשך אחרי שכל האמיתי והוא השא'

השארות אחר כלות הגוף והדבקו בשכל הפועל וחיותו קיים לעד והוא שאמר והלכו ע
עומדות לעד כלו הדבר שהוא תכלית הגוף ושכחו עומדת לעד והוא ענין האלהים אשר
נשאר לעדי עד · וכן כל מה כוון השם המיוחד בפסוק חתני מאוד וכן והתקין לנו רמזנו ב
מנין עדי עד ובמני רמזנו שבא אל צלם האלהים הנכבד אשר יצר את האדם בצלמו ואו
במו זה התקין לו ונעלמו כמו חזק שלא יכלה רק ישאר עדי עד · והנה זאת הברכה על
ימינית הצורה ושלמים על יצירת החומר וידוע שנשתנים כל החומר והצורה והם רמז
משתנים עם האדם ואחריתו לכן אחת בשנים ימין האדם ולא כדברי המפרשים
שאחרן ראשונה על יצירת האדם והשניה על יצירת האשה ויש מבארים הורו ב
מקף · ודעתו · פרק ד' דע כי אין פעולות נפש הצומחת אשר באדם מפעולות נ'
נפש הצומחת אשר משאר כחה ובעלותה אותם ויתן מפעולות נפש ה
הצומחת אשר באדם פעולות טובות ונכבדות יותר ממעשה הצומחת אשר בהם ובכל אשר
אשר באלבות וכן פעולת כח המדמה אשר בו באדם הוא מן הנפש ההרגשית אינה
כפעולת כח המדמה אשר הוא בבהמה כי הכח הדמיון אשר באדם יבא התכונות רבות ו
ועניינות להבין מעשה הבריאה על שאין בכח הבהמה לעשות זה ובלבד זה היה מסבב לפי
שאין אדם צריך לתולדות רבות אשר לא ישלחו אלא בכח של המעשי בראשון
שהוא באור · מכח המרגלא ומכח המתעורר שהזכרנו למעלה כבאור של אנושי לפי
שהיתנו מתרבה אך באורת האדם מפעולת נפש ההרגשית כל כן הכח המדמה והמו
והמתעורר וכן הרגיל מעשים הרעים ובחירת מעשים הטובים הוא מן כח המדמה
כל כן כח המתעורר אשר רמזו וזה מבואר אין צריך להאריך בבאורו · וכח הדמ
המשער אשר באדם שיגיד לו עתידות שעתידות והוא משלמות כח המדמה · ונבאר הי
המתעדר הרב ז' מלמה מרוק כי שלמות כח המדמה ימשך לענין הנבואה לפי שהנביא
יודע עתידות מענין המעשים וכו ... מעשיות ואין כן שכל
הפועל אשר הוא בכח · יבאותן וכן אלו המעיינים כל אך שפע שכל הפועל יבא על
כח השכלי אשר לו ויודיעהו אמתת המושכלות כלו פתאום בלא הקדמות ומופתים ושכ
ושפע כח השכלי השפע על כח המדמה בעבור הדבקם יחד · ויחזק כח הכח
המשער באותו כח המדמה בעבור שיקבל שפע האלהי עד שיודיע עתידות נראות עו
שאין נודע מן המשער הכלל לדעת אותם וכן יעיר המדות טובות המעשיות מחוקק ·
והמדמה אשר לו אשר קבל שופע מן האלהי באמצעות שכל הפועל ובאמצעות של
שכל שלו המתפעל · ובעבור שכח המדמה הוא כח גופני בלא ספק לא יוכל לעולם להשיג
השגתו רק גשמיות · ואלו הדברים שאינם גשמיים הוא מדמה אותם גשמיים עם
הקיום או המבודד על דרך משל שנודע שאינם גשמיים ומציר אותם האדם מקולותם
עוגמתם · דבר גשמי שנכר שהוא כלו להשגת דבר גשמי · וכן כח המדמה שיגי
שיקבל השפע ההוא הנכבד ימציר השכל הפועל שהוא ספרו כל סבה שבעבור
הוא אדם שניד לו ... עמו ויודיע אלו העתידות בדבור · או נראה לו
במראה על דרך משל ... שקד וסיר נפוח וכן נראה לו שיודיע אלו העתידות עו

שומות והעיון כמו בזה דרו ובזה כמיוש · לא שיהיה מציאות לדברים ההם ויד
וידוע שאין לומר ולא תבנית לו לשכל הפועל · וזהו אומרת מראה הנבואה כי
ככח השפע הנשפע על הכח השכלי אשר הוא אינו גופני יתחזק הכח ההוא מאוד עד
עד שיתבטלו הרגשותיו ומחזו הגופניות · ויורה להתגברות הכח שאינו גופני מהחלש
הכחות הגופניות מפני כל מפני הכח השכלי והדמיון שנעזר שהוא גופני וקרוב לדברי
אל השכלי ישאר עמו משאר עצמות השינה ויקבל אז הכח השכלי השפע כפי הכנתו ויעלה
אל המדרגה עליונה להשיג אמתות המציאות כלו פתאום ואחרכן ישפע השפע ההוא
מן השכלי אל המדרגה עד שישיג עתידות והמצאת כללות ויהיו נראים לו כאלו באו א
אליו מן ההרגשות החיצונות ולא באו רק על השפע השכלי כאשר אמרנו ··

פרק ז

דע כי מן השגת הדמיון ומן השגת השכל הפרש גדול כי השכל לרוב רק
דקותו לא ישיג רק דברים שאינם גשמיים כצורות הנפרדות או ישיג הצ
הצורות הטבעיות המופשטות מחומריהם הנושאים אותם והדמיון שנעזר שהוא ב
כח גופני לא ישיג מכל זה הדברים · אותם ישיג הגשם במקריו · ר"ל בתוארו ובתמונתו וכו'
ומשיעורו ובאורכם אשר השכל עמיון ומזו שהשכל יפריד הצורות מן החמרים א'
אעפ שאין להם מציאות רק בחומר כי הדמיון יפריד המקרים מן הגשם הנושא אותם
אעפ שאין למקרה ההוא מציאות רק בגשם כי הלבן והשחרות שהם מקרים ממין הא'
האיכות וכן הקוים והשטחים שהן מקרין ממין הכמות אין להם מציאות רק בגשם
הנושא אותם והדמיון יפריד אותם מן הגשם על כן הלבן והשחרות ויתר המראים וכן
וכן הקוים והשטחים הם הדברים מדומים עם שהצורות הם מושכלות · ודע שהשכל הא'
האמתי לא ימצא כצורתו אך ימשך אחר מציאות. הדבר כאשר מצאו עמו שיו'
שיצייר מציאות שכלים הנפרדים ומציאות הצורות העשויות בחומרים או שי'
שיצייר מציאות שני היסודות העליונים שאינם מושגים בחוש לרוב דקותם · והנה יש
לכל אלו מציאות מבוררת חוץ לשכל והוא מציאותם החזק ויש להם מציאות בשכל כי
השכל מצאות מציאות בציורן וכמו שהם נמצאים חוץ לשכל יש להם מציאות גם כן
בדבור · ר"ל שיצייר משפטיו מציאו ההוא מצייר בשכל ובשהדבר הוא ימשך אחר
ציור השכל הוא אמת · כי השכל לעולם לא ישיג רק ענינים נאמני המציאות ועל כן או
אותם שאינם מצויירין כמה שמציאותן מפיהם נקראו מדברי בלבו · שאין שם רק ה
הדיבור לבד לא שיהיה הענין הכרח. במציאות בשכל כמו שאינו נמצא חוץ לשכל
אינם אם יהיה מציאות לענין ההוא באר כציור הדמיון · ודע לפעמים שהדמיון
משנה ומצייר דבר שאינם נמצאים כלל או מצייר תבונות הדברים הנמצאים
בהפך תבונתם כמו שיצייר הגלגל מרובע משולש הארץ גם כן והם בלי ספק בי'
נדמים ולפעמים ימשך הדמיון אחר מציאות הדבר ומזון ימורן אמת עמו ש'
שיצייר בדמיונו צורות המוחשים ובבואתם אשר השיגם הרגשים מבחוץ וכמו כן
שיצייר בדמיונו צורות גלגלים ותמונתם וכן תבונת הארץ וצורתם אחר שנתברר
לו העניינים ההם בדרכי המופת. שהוא מכח השכלי ויהיה אז ציור הדמיון כמותו

אחר הכח השכלי המביאו לציור ההוא כי השכל לא יצייר הכמות והתכונה שהם מ'
מקרים לגשם · אמנם יקבל המושכלות הנבדלות לאמתת הענינים ההם והרעיון
אחרכן יצייר הגשם תכונות וכמיות וישער אותם ברעיונו ונמצא שהרעיון יצייר
אות שני דברים כשנמשך בציורו אחר ההרגש החיצוני או שיגיע אליו הציור
ההוא מצד המופת השכלי · אמנם יצוירו לא יתגלו נמצאים הגשם עצמם · אמנם
התבאר לנו כי הדברי׳ הענינים האמתיים נמצאים בעצמם חוץ לשכל ומציאו׳
השכל ונמצאים גם כן ברעיון כשיהיו שלשתן גם כן יחד יהיו כולם אמת וימשך
הדבור אחר השכל והשכל אחר המציאות הדבור · ויש דברים אמתיים שהם
שמציאים שאין להם מציאות כלל בשכל והם מקרי הגשם בתכונתו ובכמותו ויש
לה לו מציאות מקומו ומציאות ברעיון וכל זה חוץ לשכל ונמצאים גם כן ברעיו
ויהיו שלשתן אמת · וימשך הדבור אחר הרעיון · והרעיון אחר המציאות הדבור מה
כאשר הוא כן שהגיע אליו הציור ההוא מצד ההרגשות החיצונות הן שהגיע לו
מצד המופת השכלי כאשר אמרנו · והדברים שאינם אמתיים אין להם מצי׳
ומציאות כלל לא מושכל ולא חוץ לשכל אלא שיש לעיין ההוא מציאות ברעיון המדמה
המאמין כי הרעיון לענינים ישנה ולא ימשך לאחר המציאות · ויש דברים גם כן זה׳
שהנבראים כשכלואין כלל להם מציאות · מעצמו חוץ לשכל והן הרעיון ושאר הכל
הכלים הנבראים שענין המין הוא קבוץ כל יחידי אישיו הקטנים שבכלואין ומציאו
לקבוץ כל קבוץ ונפשיים ההוא כלל ·· החרטה מביאור זה לפי שראיתי לשון חוץ לשכל במה מקומו
מקומות חוץ כן המבואר המכבד מורה נבוכים ולא ראיתי זה כראוי זה ופתרון הכוונת כלם תראה כזה הערך ·

פרק ז

הדברי׳ הנודעים בלא מופת ולא ראיה ארבעה מינין · המוחשות והמושכלות
והמפורסמות והמקובלות והמושכלות הראשונות · המין הראשון המוחשות
המוחשות הנודעות לאדם מחמשת חושיו וזה המין מבואר ואין צריך לבארו כי
כבר ארנו המין השני המפורסמות והם הדעות הגלויות שהסכימו כל האומות או
רובם כמו שטוב לכל אדם שיכבד אב ואם והשבת אבידה ושויא כמו טוב ומעשה
הגניבה והגזילה רע · ולא יעמוד המופת כי הכרח המופת יתחייב להאמין את הא׳
באמת ולהכחיש את השקר לא לעשות את הטוב ולהרחיק את הרע כן ידע אותם
האדם מנעור שהסכימו זה כל האומות ואלה הם כמות העולם עליהם · ויש להן ה׳
הקריאה המפורסמות והדעות מרצות התורה הן וזה הדין והם · יקון אנושי ות׳
ותקון זמן האנושי והם מרצות מעשיות · המין השלישי הם המקובלות הם ה׳
הדברים המקובלות מאדם המעולה עולמים באמת או להכחישם במופת · לפי
שהיו נודעים אבל זה המקבל מצד המופת כי לא ירחק שכלו מן הספק אל נעלה
רק ימשוך מדעתם קבלות אותם מחכם אחד מרויוה אבל שנתבאר לו במופת
או מביא אמות כאשר קבלנו אנחנו קהל פני הדת מציאות הש״י ית׳ ואחדותו וה׳
והכחשת השניות והגשמה ר׳ עה׳ והאומנם כו׳ · ואין הפך שני שיתבאר לו כל
זה במופת הוא יותר שלם ונכבד · אך כמבואר שהמופת על הדברים המבוארים

האלה דבר קשה מאד להבין וצריך אדם להבחין אחדות והמפורסמות רבות · נזכרם זכרון ·
הנביאים מפורסמות השם ית' מקובל בדרך קבלה ועם כל זה אין ראוי לאדם להתעצל ר"ל
מלחקור כל זה בשכלו עד יגיעה לאמתתו עם האמינו גם כן מקבלה אמיתיות עד שיהיו
נודעו אצלו מצד המופת ומצד הקבלה כאשר אמר המשורר אודה השם בכל לבב בסוד
ישרים ועדה אם, שהוא מודה מציאות השם ומאמין בכל לבב טוב כי אין אצלו ספק
בהאמנת זה · ואחר זה אמר שטבע אצלו בסוד ישרים והוא ישרי לב שיצא שכלם גם
כן אל הפעל עד שהאמת אצלם מציאות השם יתעלה במופתי מופתיים והוא סוד ר"ל
אצלם שהגיע אצלם מהשם שהמתמידות השכל הפועל כאשר אמר הכתוב סוד השם ליראיו
ואמר עד להודיעם שהאמת אצלו גם כן מציאות הבורא שמאמת אצלו העדה והם
ההמון שנודע להם מצד הקבלה כאלו אמר בסוד ישרי' ובסוד עדה שגם הקבלה היא
סוד השם ועדה שהגיע שהאמנת במקום ההוא · ונשוב לדברינו ונאמר כי מן המקובלות
גם כן דברים הנעשים כמו שנוהגין דברים הענינים כמו שקבל עם יען שראוים
עשותם ועם יען שראוים להרחיקם מהם אחד או מביא אחד לא מפורסמות ההמון
הם שאומרות כמו שקבלנו אנחנו הרבה מצות מעשיות מאדון הנביאים שלא נתפרסמו
נתפרסמו בכל האומות כלומר שתי שעטנז ועשיית תרומות וחלות תפלין וכיוצא בו
כהן מן הענינות השמעיות ר"ל שהם רק מקובלות לבד ואין ספק שיש בכל המצות ההם
כלומר והוא עם כונם מפי הגבורה יתעלה וגדלה · אמנם שאר המצות שנתפרסמו
בכל האומות הגנבה והגזלה והרציחה וכבוד ההורים וכיוצא בהן יקראו מצות שכליות
לפי שהשכל המעשי אדם אשר בהם והוא מן ההכרחי מקבל אותם ולא שיהיו נודעו
מצד השכלי העיוני שהוא שכל על דרך האמת ומן המקובלות גם כן נוטל מן המוחשות
כמו שקבל מאדם אחד שהלך בקצה ישוב הארץ ואם שם מקומות תמיד בהם יום אחד
שמשך יום ואין בו לילה כלל · או יום אחד בתקופת טבת שמשך לילה ואין בו יום כלל · וכ'
ואם נודע לזה מצד הקבלה לזה מצד הקבלה שקבל והאמין בו ואין ספק שגם זה נודע
מצד המופת לפי שענין כמרים ההם · המין הרביעי המושכלות המפורסמות וגם כן
שזה הענין אמת ושקר לא טוב ורע · כמו שאמר קשור המרוכב שוה לבלתי או יתקבצו
שני הפכים יחד בנושא אחד בעת אחת שקר · הכל גדול מן החלק קשור המרוכב גדול
מאחד אחד וכל אלו הם מושכלות ראשונות שלא יצטרך האדם לאמתם במופת · כי כל
מצמצם כל אדם יודע אותם ולא · שעד יבין הנער אלו והחת הענין הזה הם מושכלות
השניות או השלישיות או רביעיות או יותר מהם והם החכמות המופתיות הנודעות
מהקדמות ידועות או אחת או משתים או משלש או מיותר מהם וזה השכל הקנה כל
שהוא נקנה משכל אחד והאחד מן האחד עד שיגיע אל מושכל ראשון שהוא ראש
לכל הקדמות כלן והמושכלות מפתם יאני, על הדברים המופתיים הנקנים לאדם כי
מדרכי המופת כמציאות האל וכמציאות הגלגלים והאחדות והשניות והשניות
מהם ית' וכל אלו נודעים לחכמים על פי הקדמות ידועות מודרות וכלם הם המושכ'
המושכלות ויתחבר כאן אמת ושקר לא טוב ורע · וקראת מצות האמת הם וזה

יח

הדין על מכת המושכלות והם מצות עיוניות שאין שם בהם מעשה האמונה
כגון מצות אנכי ה' אלהיך שיצוה אותנו בה להאמין במציאות השם וכן מצות
שמע ישראל שיצוה אותנו בה להאמין ביחוד ומצות לא יהיה לך אלהים אחרים
שיצוה אותנו בה להרחיק האמונות השכלות ממנו ית' וכל אלו המצות תלויות בלב
מבפנים ולא בחוץ. הנה כתבנו ארבע מינין הידועות וכאשר שיש בקיומם מה
שלא יאמר עליהם רק אמת ושקר כמו המורגשות וכמו המושכלות בכלל או
ראשונות או תולדותיהם ויש מהם שלא יאמר עליהם רק טוב ורע שהן ענייני
ענייני המעשיים והן המפורסמות. ויש מהם שיאמר עליהם טוב ורע ויאמר
עליהם אמת ושקר והוא לפי ענין הקבלה אם תהיה מענין המעשי או מן
מענין העיוני כאשר אמרנו.

פרק ז

הסכימו החכמים שיש ד' יסודות נ"ת
מתחת גלגל הירח וטבע כל אחד מהם אחרות מקיף את חבירו וכל
וכלל אותו מכל צד. היסוד הראשון האש והוא חם ויבש בטבעו ואחריו יסוד ה'
האויר והוא חם ולח בטבעו ואחריו יסוד המים והוא קר ולח ואחריו יסוד העפ'
העפר והוא קר ויבש בטבעו והוא באמצע אשר הוא שפל מכל המקומות כי
שוכן לעיניך. וכל אלו הד' יסודות אין טבעם להתנועע כי אם כמכריח וטבע כל
אחד ואחד מהם כהיותו בהכרח שלא במקומו להתנועע לשוב אל מקומו הטבעי
תנועה ישרה מעבר שהיא קרובה והטבע לזרזו לשוב אל דרך קרובה כאשר
נשא העפר או האבן בהיותו על האויר או על המים בהכרח לא ישחוש עד שיבא
לארץ כסור המכריח מעליהם וכן המים בהיותם על האויר בהכרח או בהתילדם בו
שם מן העננים ישובו דרך ישרה לארץ ולמים וכן טבע יסוד האש לעלות למעלה
כאשר תראה העשן העולה מן העצים מגביה למעלה מן האויר עד שוב למקומו
הטבעי וכן טבע האויר בהיותו תחת המים לעלות למעלה מן המים. אם יקחו
כלי חרס חלול ונקוב מכל צד שהוא מלא אויר ותשקענו בהכרח תחת המים יצ'
יעלה למעלה מאליו וזה בסבת האויר אשר בתוכו והוא יכריח את הכלי אשר
מיסוד העפר לעלות עמו. וכן המים המתילדים תוך תחת הארץ הם טמונים
ובוקעים את הארץ ועולים למעלה והולכים אל הים שהוא מטבע מקום הטבע
הנה התבאר כי טבע היסודות להתנועע כל אחד מהם עד בואם למקומם הטבעי
ומבואר הוא שזאת התנועה המציאות להם היא מטבעם ולא בכוחם וכו'
הפילוסופי' האמיתיים שחומר אחד לכל ד' היסודות והוא קבל ארבע צורות אשר
עבור כמו האחד מן חברו. החלק הראשון מן החומר קבל צורת האש ואין לזו ה'
בתנועה שם המיוחד רק חשוך כי החום והיובש הם צורות העצמיות רק הם
איכויות עושות טבע אחר צורתו. החלק השני קבל צורת אויריית ובעבור כן
יסוד האויר ונמשך אחריה שתי איכויות והם החמימות והלחות. וחלק הש'
השלישי קבל צורה מימיית ובעבור כן יסוד אחריה המים ונמשך אחריה שתי
איכות והם הקרירות והלחות. והחלק הרביעי מן החומר קבל צורת

עפרות ונהיה כח יסוד העפר ונעשה אחריה שתי איכיות והם הקור והיובש
וכל אלו הד' יסודות הוא מקיף וסובב את העגול כי האש הוא הזך והדק שבכלן
והעפר הוא עב ועכור שבכלן והאויר הוא דק סמוך אל המים ועב סמוך אל ה
האש וכן יסוד המים הוא עב סמוך אל האויר ודק סמוך אל העפר ולכן היה
כשמן כי כל מקום הקרוב אל המקיף יהיה מחומם והוא הגלגל היה ראוי להיות
דק ודק כאשר הגלגלים דקים וזכים וכל אשר ירחק מן המקיף היה מחוייב
להיות עב ועכור וכן הד' איכיות היה להם מחוייב כי סבת התנועה להיות מולידה ה
חום' וזה מורגש שהיתה אם התנועה במהירות' תחמם וגפר ואולי תנועדם על
על דבר אחד במהירות יתחממו הגוף העליון אשר הגלגל עליו מה שהגיעה

זה היה מחומם היסודיות בקרוב והתנועה ויקבלו חו החמימות והיה בטבע היסודיות

ונודע שהגלגלים כוכבים במהירות סביב הד' יסודות ובעבור היסודיות הד'
הרחוק מן התנועה הוא עבר להיות קר בתכלית הקרירות גם כן שהחום הגיע
המופלג או הקרירות המופלג יולידו יובש על כן שניהם יבשים ויסוד האויר
היה ראוי להיותו חם אך לחום האש וכן יסוד המים היה ראוי להיות קר אך
אך לא בקרירות העפר לפי שלא גברו עליהם לא חמימות מופלג ולא קרירות
מופלג היה משפט להיותם לחים והיה האחד חם ולח והאחר קר לח ונודע
שיסוד האש נחלק לשני חלקים כי החלק העליון הוא יותר חם להדבקו באש על
ויותר יבש מן התחתון אמנם יסוד האויר נחלק לג' חלקים החלק העליון הוא חם
יותר להדבקו באש על כן הוא יבש שבטבע ולכן הוא לא סמוך אל האש' החלק
השני הוא אמצעי ויש בו חמימות להתרחקו מיסוד האש על כן הוא קר ולח
החלק האמצעי הוא החלק ההוה על הארץ והדבק היה כן ראוי לפי הסדר על
שהיה קר יותר מן החלקים אשר עליו דומן העליון כן כי כאשר תגבה למעלה
תמצא הקור גובר עליו' ועלת זה מפני אור שמש המתפשט על הארץ והחממ
כניצוץ השמש ההוא למעלה מפני עובי הארץ וקרירותו ויתחמם האויר ההוא
הקרוב לארץ' והארץ והחום ההוא אשר הוא מקרי הארץ יוציא ממנה ה
החום הטבעי אשר בה כתנועת הגלגל המתפשטים קיטור מקומם וירדו אל
החלקים מן האש ומן האויר אל המים ואל העפר עד ששבה לארץ' והא
והארץ מורכבת מד' יסודות ובסבת החום שאינו טבעי הבא על הארץ מחוץ
יצא ממנו חלק האש אשר בה והוא הקיטור היבש העולה מן הארץ כי כן
לעולם כי חום שאינו טבעי מוציא הטבעי' מן הדבר ההוא כאשר חום האש
כשישלוט על המים יוציא מהן עשן הוא הבריאה אשר הוא החום הטבעי אשר בהם
לו מעשים והעשן ההוא היה ראוי להיותו יבש מחומם' וכן חום האש המגיע אל
המים יוציא החום הטבעי אשר בהם והוא האויר העולה מן המים אלא שהוא
לא יותר מקטור העפרים להיות האויר ההוא מורכב מאש ומים וזה כמו האויר
העולה מן המים היורדים מן האויר ההוא בקרבתו אל מקום הקרירה ורדת זה יש
יעשה אור השמש יוציא קטור מן הארץ והוא יבש ואיד מן המים והוא לח

על כן נהיות האיד ההוא הוא על גבול האויר האמצעי ההוה על הארץ ויש
ויסגיש אותו קרירות האויר האמצעי יתרך מן האויר ההוא חלק המים
המים אשר בו וישובו אליה ויתהלך המשאר מאיד מן האש והאויר יעלה
כל אחד למקומו הטבעי · כי מעט שהאיש מורכב מן המים לא יוכל להגביה
ולעלות לכבדותו ונפל · הגעת העבים אשר המטיר מהם הוא עד תכלית
החלק האמצעי · מן האויר אך בקצור אשר הוא כהפלגת החום ויומם עולה
להרחיק ורקיע עד חלק העליון מן האויר שהוא חם ויבש ואולם כיושנים כמו
מאוש לרוב דקותם · ובהגיעם אל האויר העליון הם מתלהבים שם לפעמים · כי
להרחיקם למקום התנועה העליונה · ובמעט התנועה להבהב האיד הנשאר על כן
נראה מהם לפעמים כמו אש או הפתילה הדולקת כמו שהתבאר מזה בס
בספר אותות השמים · ונשוב לדברינו ונאמר כי גבול האויר ההוה על הארץ
אשר הוא חם שמנו אינו כי אם עד תכלית התפשטות ניצוץ השמש והוא
חלק הקטן מאויר ובעבור שהאויר אשר לנועה מזה והוא האמצעי הוא
קר מעט שלנועה הימנו ומעט שלמטה הימנו והוא קר ודק יותר מן הת
התחתון להיותו נקי · מן האידים אשר באויר התחתון העולים עם חזרת נ'
ניצוצי השמש ונקרא זה בפי חכמים שייש טהור · ושייש מורה על הקו'
הקרירות וטהור על הזכות והוא מקום התילדות המים לא שיהיו שם מים
אם לא יעלום לנועה כמו שאמר הכתוב ואיד יעלה מן הארץ והשקה את פני
האדמה · על כן הזהירו שלא יאמרו מים מים כלומר שלא יעלה בדעתם שיש
למעלה מן האויר מים מקויים כמו אלו שבמטה אם לא יתילדו שם וכן אמ'
ויבדל אלהים בין מים למים פי' הבדל יצורה כמו ויבדל בין האור ובין החושך ··

פרק ח

כל שנמצא גשמי נולד מחומר וצורה ודם הפשוטים הם ג'
גלגלים וד' יסודות אחים נקראו פשוטים ערך אל המורכבים ·
יותר מהם כדומם וצומח וחי ומדבר וענין החומר בכל שהוא נעדר מן הצורה
שכמו כן הוא לקבלה וענין הצורה הוא הדבר המיוחד לאור הוית הח'
החומר אשר בו היה מה שהיה וכו נתעצם ונתעצם · ר"ל שהעצם שלם ונבדל מן
מעצם אחר · אמנם חומר הגלגלים וחומר הד' יסודות יקרא בלשון יוני היולי
ובלשוננו חומר ראשון והוא במהותו נעדר מכל צורה וחומר המורכבים יקרא
חומר שני והוא במהותו אינו נעדר מכל צורה שהרי יש לכל אחד ואחד ..
מן הד' יסודות אשר הורכבו מהן צורה המיוחדת אשר בה נבדל ה'
האחד מחבירו אך נקרא חומר מצד שהוא נעדר שבמציאות אלין עצם כ'
שאין תאמר שחומר הדומם הוא ד' יסודות ובערבותם הוא הכח אשר חב'
חמרם וערבם וכי נהיה הדומם מה שהוא ובו נבדל מכל אחד ואחד מן הד'
היסוד הפשוט' וכן הדומם ר"ל עירוב הד' יסודות הוא חומר לצומח וצורתו הא'
הנפש הצומחת אשר בו היה האילן מה שהיה ובה נבדל מעצם הדומם

והיא משלמת אנושית האדם ומיניו · וכן יתבאר כמ״ה שביארנו הוא הנפש הח
חיונית אשר בהם אשר בה נבדל. ענינם שלהם מענה האלהות וחומר כמ״ה הוא
על הד׳ יסודות. כן נפש הצומחת אשר בהם הוא חמר לנפש החיונית מפני
שהנפש הצומחת היא כמ״ה כן כן אלא שקבלה כח החיוני אשר יגרתו היא
המשובח וכח הזה החי מיד שהוא עד שנבדל ענינם שלו מענה הצומח וכן יתבאר
מבין האדם שביארנו היא צורת הנפש המשכלת אשר בה נבדל מיתר מ״ה
וחמר האדם הוא ערוב הד׳ יסודות וכן נפש החיוני הכוללת עמה נפש הצו
הצומחת היא חמר לנפש המשכלת שנפש החיונית כן כן מאדם אלא שה׳
שאין משכלת אנושית האדם ונדרו עד שקבלה צורת המשכלת שאם תאמר
במהות אדם חי לא השלמת גדרו שהחי סוג ל״ל כי נגמר הסוג למ״ה ׳ דאם ה
האדם חי מדבר כללת של גדרו במלת מדבר שהוא הבדלו משאר מ״ה החי על
שנבאר על כן אנו החכמים של גדר מחובר מסוג ובדל והוא המבאר שהרומם
הוא חמר לצורה והצורה הוא חמר לחי והחי הוא חמר למדבר וכל אחד
מהם הוא קודם לחברו בטבע והוא מחמש הקדמות הנודעות אצל החכמה
והם קודם בזמן קודם בטבע וקודם במעלה וקודם במערכה וקודם בעלה ובאור
אלו הקדמות. כאשר אומר קודם בזמן הוא הדבר שקודם זמן מציאותו לזמן
דבר אחר כאלו תאמר שראובן קודם לשמעון וזה מבואר. קודם בטבע הוא
הדבר שבטבעו יצריך לחברו ואין טבע חברו יצריך אליו ואעפ״י שלא יקדם
לו בזמן קודם בטבע כאשר תאמר האילן קודם לפרי בטבע שטבע האילן לא
לא יצטרך למציאות פרי וטבע פרי יצטרך למציאות האילן שאם לא
יהיה מציאות נפש החיונית היה האילן יכול להמצא · ועל דרך זה
תאמר שכל הגדרים בטבע לגדר האדם ומכלל החמר הוא קודם לצורה כי
בטבע חוזר כן החמר הראשון והוא האלוף שאין לצורה שאין מציאות לאחד
מבלי חברו וכן האחד הוא קודם בטבע לשנים שלא יתכן השנים אם לא ימ
ימצא האחד והאחד יוכל להמצא זולתי השנים. קודם במעלה הוא כל דבר ש
שמעלתו נכבדת ממעלת חברו כאלו תאמר שיוסף הוא קודם במעלה לראו׳
לראובן אחיו לפי שהוא חכם ממנו ואעפ״י שראובן יקדם לו בזמן · וכן התורה
קודמת לחמור במעלה · קודם במערכה הוא הדבר שהוא מסודר ומוקדם מבין
ופני חברו כאלו תאמר שמעון היושב שיני למלך קודם ליעקב אחיו היושב
שלישי לו ואעפ״י שיעקב יקדם בזמן ובמעלה · קודם בעלה הוא כל ה
הדבר שהוא עלת חברו ואי אפשר למציאות העלה בלתי העלול ולא העלול
בלתי העלה כמו שאמרו השמש קודם לאור לפי שהוא עלה לאור ואי
אפשר לשניהם מבלי האור כמו שאי אפשר לאור מבלי השמש
ומציאותם יחד בזמן אלא שהשמש קודם במעלה · ונשוב לדברינו ונאמר כי
לשון חמר וצורה יש לו שני שמות מלאכותי שאינם טבעי כאלו תאמר ה

השלחן והכלי והמטה אחר יעשיהם מלאכתם אשר היא תכליתם ו
ותאורם הכוללת מיניהם והיה זה שלחן וזה כלי וזה מטה וכבר זכר הרב
מורה הנבוכים ז"ל שלשון תאר נופל בלשון עברי על הצורה המושגת בחושים
מן שתהיה מלאכתו מן שלחן תהיה מלאכתו תאר פני האדם שידוע שכל
יתואר בהם הם דבר מקרי לא דבר עצמי והם נמצאים חוץ לשכל מלו
שכל אך התורה העצמיית ר"ל המעמידה עצם ההוא מושגת משכל ולא ב'
בחושים ונופל גם בלשון עברי עליה ' וצורת האדם העצמיית מצורת נפש
משכלת העולה לנושאה נקראת צלם אלהים כאשר מבאר הרב ז"ל ' '

פרק ט

ואמרנו כבר שכל שנמצא גשמי מורכב מחומר וצורה הם הם
התחלות הגשם ' ואמרנו עוד חומר שהוא בכח' ונתן הועדר מן
הצורה שקבל עתה על כן התחלות ההוית המתחדשות שלש ' והם החומר והצורה
והעדר ' ובאור ההעדר החומר ההוא מן הצורה הזאת שאם לא היה
צורת העפר על דרך משל נעדר מצורת העבר שקבל אחרי כן לא היה
העבר הזה מחודש אך היה קדמון אבל העדר ההוא סבת ההויות ואין
כל העדר התחלה שלא תאמר העדר צורת סייף מן הבגד הוא סבה להיות
סייף שאין החומר ההוא נכון לקבלת צורת הסייף אך תאמר העדר צו'
צורת הסייף אך הברזל הוא אחד מסבות הויתו ' וכן לא תאמר העדר
צורת אפרוח מן העפר הוא סבה להיות אפרוח אך העדר צורת אפרוח
מן הביצה היא סבת הויתו ואין העדר התחלה מוחלטת על כן הסרתו ה
תהיה ההויה ר"ל בהסרת ההעדר ' ר"ל החומר והצורה הם התחלה אמיתית
לעינים הגשמיים אך לפשוטים שבהם כמו הד' יסודות והגשם החמישי '
על כן כל גשם מורכב מחומר וצורה ' וראוי לדעת שהרכבת הגשמי' שלש
מינים היא הפשוטה שבכלן והיא הרכבת חומר וצורה לבד כהמצאות
הד' יסודות והגשם החמישי שהחומר לשלו פשוט לגמרי ואין שם אלא הרכב
חומר וצורה ' והב' היא הרכבת ד' מינין המורכבין מן ד' יסודות והחומר
שלהם אינו פשוט הם הוא מורכב מן הד' יסודות על כן היסודות והגשמיים
אם הם מורכבים הם פשוטים בערך אליו ' וכן ד' מינין עצמן כל אחד ואחד
מורכב יותר מחברו כי הדומם פשוט מן הצומח והצומח מן החי והחי מן
המדבר והויות ההרכבה הנמצאות בד' מינין אלו נקראו בפי החכמים ההרכבה
המיוחדת ר"ל שנכנסו ד' יסודות עד שהפסיד כל אחד מהם צורתו כמו העשיה
העשויה מדמה וכמו בשר האדם המורכב מד' יסודות וזה הרכב
ההרכבה אינו מחוש המין שלפניו ' והג' היא הרכבת והיא
היא הרכבת שני דברים שיעמוד כל אחד מהם בצורתו אלא שהם שמורים זה
לזה כמו כלל האדם המורכב מחמר גשמי ועצמיית כל אחד מהם

כמו הרכבת

כמו כהרכבת הזוגית. אך ההרכבת היא כמו לו אל כמו האדם מן ההרכבה אליה
כמו וביון מוסכמה. כחוש על כן המורכבים ההרכבות המוגבלות והמורכב הרכב חביר
ואמרה הם עשויים ממך על המורכבים הרכבת שמנות והנה אלו שלש הרכבות קצת
קושיים גם משלים הנפרדים אל אותו קריים הם אם הם קריים כיחוש כיוצא
החכמים ייטב מושלמים שכל אחד מהם נושא עניין ונושא זולתו ולא תחשוב
באמרי נושא זולת השני הדברים אשר הם אחרון ואשר הם סימנים כי אין זה
הרכבה כחוקו כי כשידעת עמנו ידע את כלם והדמיון בזה הדבר הבנה האדם. כי
שידע האדם כי מהות ודין ספק שכשידעת מהות הבנה עלת מדוע ידיעת מהות
האמור ומהות המשוה ומהות האויר ומהות האש אמנם אי אפשר שידע
מהות הנמשה שלא ידע מהות היסוד מן העניין. כשמהות כי שידע וישמע לו
מהות האדם ויודע שמהיה כבר דע יודע כל הבריאות מהות וגם הגוף
הרחוקים הוא המורכב האחרון וכבר עלתה מה מהות האדם מהות החי ומהות
הצומח ומהות הדומם ומהות המורכב כל אחד מן היסודות כי כל היסודות הפשוט
אשר מהות גם גוף כשישג עניינו ושינג את כלו ואין זה הרכבה כחוקו אמנם
הרכבתו ענין משוג ממציאו אל אשר למעלה ממנו במעלה וכמלה ואין מוטען
מציאותו על אמיתתו ועניינו שאלו היה כן היה הוא והוא דבר אחד כמו שנדע שה
שהשכל כמוע והמושכל דבר אחד אבל אינו משוג ממנו אך שהוא הוא והשני
והשוידעת אמת חוץ שהידיעה אשר משמו מה את עניינו על כן אמנם כל
אחד עניינו כהרכב וכן השלמים הנפרדים כל אחד מהם משיג את עניינו ומשכיל
ממציאו עד השכל הראשון הנבדל מן הכל יתברך וגם הוא מורכבת שמשיג את עניינו
וגם יש לו קצת השגה אחרת במעלתו והיא הכל יה והוא יתברך כעצמו שהוא ב
מושכל למעלה ממנו אינו מורכבת כי ידיעת עצמו ידיעת כלם שהכלם
נפרדים במציאות. כל המציאות לא ימלטו מהיותם או עצם או

פרק ז'

מקרה גדר העצם הוא כל דבר שיעמיד אמיתת העניין וכהם
ונבסרתו גדר העצם ההוא ויהיה עצם אחר כמו חמר החי המדבר הוא הגדר
האדם שהוא נשרתו העצמיי צורות כי כל נפש והיה כמה שהיה וכן החומר
ראוי להקרא עצם כי צריך להיותם אמתת המעשה והעצם של כל עניני
על החומר ועל הצורה ועל המורכב כי הגופים משועים הוא העצם האמיתי הכל
הכולל כי האחרים הם חלקי העצם וגדר העצם השלם כל דבר שימו לעמוד
בה מעצמו ואין צריך למציאותו שינשא על עניין אחר הוא זה וכן העצם
השלם הנגדר מחומר וצורה לא גדר החומר לבדו ולא גדר הצורה לבדה שידוע
שאין גם לחומר עמידה לבדו כשמציאות וגם לצורה מציאות כם נשואות כי
מציאות שלהם על כל המורכב גדר הראשון וגדר המקרה. הנה מהפך שיהיה
גדר העצם שהוא אינו דבר שיהא צריך להעמיד העצם ולא יבטל הוא
העצם בהסרתו וכן אין כוחו לעמוד הוא לא ונשא על העצם על כן א

ההם הם נגלו [illegible]
האדם בן שושן [illegible]
אשר [illegible]
היו [illegible]

אמרו חכמים כי מן המאמרות העצם הוא קודם למאמרות המקרה מטעם ובמעלה·
ושם שלשון עצם נופל על דבר גשמי כמו שאמרנו ונופל גם כן על הדבר שאינו
גשמי כמו השכלים הנפרדים ולזה העצם הוא סוג העליון ותחתיו הסוג שהוא כל
גוף המוקדם תחתיו ב' מינים לגרמות ומין תמין שהוא כל שהוא נמצא וצריך
היות נקראים תחתיו אותיו ד' פרטים כמו האדם שהוא מלא האדם שנושאו לו
והוא המין שאין תחתיו אלא פרטים ויש מלאי אחרי אחרונים שהם סוג עליון כי
שלמעלה ממנו ויש מין שכן כזה שלמעלה ממנו אמנם העצם שהוא סוג ורחב
מין שאין כל גוף ממנו שיהא הוא נכלל· והעצם נחלק לעצם גשמי ולעצם
שאינו גשמי כאשר אמרנו והם מינים· והגשמיים נחלק לגשם פשוט והוא
הגלגל וד' יסודות ולגשם מורכב והם המורכבים מד' יסודות והגשם המורכב·
יחלק לאינו צומח והדומם ולצומחים הוא כל אחרי זולתו והצומח יחלק·
לאינו חי והם האילנות וירקות ולחי והם כל בעלי חיים והחי יחלק לאינו מדבר
והם יתר בה' ולמדבר והאדם והוא והאדם לא יחלק למינים על כן הוא המין
האחרון והעצם הוא הסוג העליון והאחרים הם סוג ומין כי העצם המורכב
הוא גשם סתם והוא סוג לצומח והצומח הוא מין לגשם והוא סוג לחי והחי
הוא מין לצומח והוא סוג ומדבר והמדבר הוא המין התחתון שאין תחתיו
אלה פרטים· והנה כל אחד ואחד מן הסוגים הוא קודם למין אשר הוא תחתיו
על כן הסוג הוא קודם בטבע למין· ונשוב לדברינו ונאמר כי המקרה המשיג
לעצם חלקוהו חכמי לט' חלקים ואמרו שהם י' מאמרות עצם וט' מקרים וכו'
שהעצם הוא סוג העליון בכל אחד מן המקרים הם סוגי העליונים ואמנם כי
שנותנם עם קודם כאשר תשע מאמרות מן המקרים הם מאמר הכמות ג
ומאמר האיכות ומאמר המצטרף ומאמר המתי ומאמר האנה ומאמר
המצב ומאמר לו ויקרא גם כן מאמר הקנין ומאמר שיתפעל ומאמר שיפעל·
מאמר הכמות הוא מתארך הגוף משיערו בשלשה רחקים כמאמר הארוך או
הקצר הרחב או הקרוב הגבוה או הקצר וזהו כמות המתדבק או כמאמר
הא' או הב' או הג' וזהו כמות המתפרד ואין ספק שהכמות הוא מקרה ל
לעצם הנושאו כי הארוך והרחב והגבוה והאחדות והשניות והשלישיות
אינו עצם הדבר המתואר ואין משלימין אמתת העצם ההוא אלא הוא
דבר אחר מקרה לעצם מאמר האיכות הוא מתאר הגוף כאחד מתכונותיו
הגשמיות או הנפשיות כאומרך הלבן או השחור הקר או החם המצר או הח'
החכם הרופא עם הארוך והקצר המרחמן והמשולש הם ממין האמרות כ
שנותנם כהם לתאר תכונת העצם ובתכונתו ובתוארו משנתכון כהן יתואר
כשיעור העצם הוא מאמר הכמות מאמר המצטרף מתאר הגוף אחר
זולתו והגוף האחר גם כן יהיה מיוחס אלין כאותו יחס שכן שנים ויש בהם
אחד משניהם שם יורה על הצטרפו עמו מכלי זכרון המצטרף כאמר הא'

האדון והעבד כי האדון יורה על העבד והעבד על האדון או כמו׳ באב והבן
באח והריע ובן הגדו׳ והקטן אמנם שהוא מאמ׳ הכמות ובמאמ׳ המצט׳ גם כן כי
מזה המאמ׳ ובאור זה כי אתה תאמ׳ זה האדם הקטן וזה הגמל׳ הג׳
הגדול׳ וצריך שיהא מובן כאמ׳ האדם קטן מצרף אל אנשי׳ אחרי׳ וכן כ׳
באמ׳ הגמל הגדול מצרף אל הגמלות האחרות אב׳ כי אחד מורה שהוא
המצרף אל חבירו והם המאמ׳. אמנם שאינם ניקרים שיהא נשוא הקנין. ה
הענין הוא מקרי הנושא׳ לענין מנהג יחוסי קולות והענין מאמר כי׳
מאמר הכמות במאמר הקנין מיחוס בזמן אחד כאמ׳ פלוני כי נולד משמת פלוני
וזה הניקרה גם כן משל׳ לענין מנהג יחוס קולות לא שיהא מקרה נשוי כ׳
מעצמו ומן הקדמון והראשון והוא נוח הימנו ענין שהוא קדמון או ראשון
בזמן עם היותו גם כן רל׳ קדמון וראשון ומאמר המתנועע מה שיהא מובן כי
קדמון או ראשון מן המתנועעים אחריו׳ מאמר האנה הוא מורה הקנין מיחוס
למקומו שהוא שוכן עליו כאמ׳ פלוני היושב בבית או בשוק וזה הורו גם כן אינו מקרה
נשוא לקנין הענין אבל נושא את הענין מנהג יחוסי קולותיו׳׳ מאמר המצב כמ׳
מאמ׳ הקנין לעצם המקום שהוא כמו שאתה תאמ׳ פלוני במקום פלוני והוא מאמר
האנה וצריך שהודיע מצבו ומעמדו באותו המקום כאלו תאמ׳ עומד או יושב או
שוכב או נישב או נופל על פניו ועל גבו ונוטה כמו כי יולך׳ הקנין המצטרף על יולך
המקומות ישתנו כפי השתנות הנושאים והיה כראש כנגד על דרך משל כמקום
שהיו הרגלים והרגלים כנגדם כי הראש חנונה כלו׳ נגע וישאר על מקומו הב׳
המשל מצבו׳׳ מאמ׳ לו הוא מאמ׳ הקנין מיחוס [illegible] אל הקנין הד׳
אחר הדבק בו ואינו נפרד ממנו והוא שהדבק עליו כהדבק כאלו תאמ׳ כמל׳ ש׳
שעליו הוא מורחם אל השער והוא נדל אחר קולות אלה שאינה נפרד ממנו וזה
כמהו מקניינו ובמה לו מלבן ושחרות וארוך ורחב שהם כן רל׳ שהם נשואים
מעצם ומן מאמר הקנין שאחר נפעלישיו הוא נוח הכין שהוא מיוחס אותם כי
פעולתו נאה שהוא דבק בו עד היחס ההוא׳׳ מאמר שיתפעל הוא מאמר
הענין שאחד משנויו והשנוי יבוא לעצם מנהג ענינו והוא שיתפעל ...
ויבש ונרה עד שישתנה ענינו וישוב ענין אחר או שהענין יתעיוד בעצמו
ויתמעט שנוי במקרהו כמו שנולד שיעורו שהיה גדול והדעון או קטן והגדו׳
זה השנוי לו מנהג הכמות או שנשתנו תכונותיו שהיה לבן והשחיר או שחור
והלבין או חי והוקם וזה השנוי באלו מנהג האיכות או שישתנה מקומו כי
שהיה במקום פלוני ונעתק משם והלך למקום אחר וזה השנוי באלו ענינים
מנהג מקרה האנה וכל אלו השנויים מתפעלים מעצם והוא מקרה ובכך מצא׳
והנה נמוסים לך באור זה דע כי מאמר׳ המאמר חי הוא רעת ענינו הרגון שב
לו והוא כמו הענין אך כמו שאמרך ענין המספר נשתנה וקבל מורת תנועות עד
שנעשה מינו העבר הוא רעת המקרה המשנ׳ לעצם ההוא כשתנועת

מיוחד לצורה והמקרה והשנוי הוא מקדים המשיג לענין וכן מאמר חי׳
המדבר הוא כמאמ׳ העצם אך כמאמ׳ עצם הזרע נשתנה מצורתו ולבש
צורת חיות. הוא כמאמר שיתפעל׳ וכן כתאר העצם שהוא ארוך או
רוחב הכמה המיושב אך מהודיעך הפעלה. הכמות כי שהיה קצר וג׳
ונתארך הוא כמאמר שיתפעל וכן כתאר העצם שהוא לבן או שחור
או קר או חם או גבור או חלש הוא כמאמ׳ האיכות המיושב אך כהוד׳
מהודיעך העתק הענין ממקרה עוקדים הפעלות המוקדי׳ המוחדש שה׳
שהיה שחור ונלבן או קר והוחם או סכל ונתחכם כל אלו הם כמאמר ש׳
שיתפעל וכן מתאר פלוני השוק מוקדם פלוני הוא כמאמ׳ האנה המיוש׳
אך מהודיעך הפעלות האנה כי שהיה במקום פלוני ונעתק לשם פלוני הוא
כמאמ׳ שיתפעל וכלל מאמר התפעל הוא השתנות העצם מענין לענין
או מענין עצמי או מקרה וכל הפעלות השנוי מאמר שיפעל הוא מתואר
העצם הפועל כנגד המתפעל אחר מן השנויי׳ הנזכ׳ כי כל מתפעל יש לו פ׳
פועל זולתו שנותן לו אותו השנוי כי ספק כאלו תאמר הגוים הקרי׳ והחמו
ודמות מים החמים החכימניות הוא השנוי ההוא והתפעלות הנמצאת ב׳
מעצם הגוים והאש המחממת אותם הוא הפועל בהם אותו שנוי ותאמר כה
האש חם הוא מאמ׳ האיכות וכן כאומר האש מחמם בכח או בפועל, האש
מחמם בפועל ופועל לגוים השנוי ההוא המתפעל בהם הוא מאמ׳ שיפעל ו׳
וכן תאר השכל מן הכחות נתחכם עד שיצא שכלו מן כח אל הפועל קבלת
החכמ׳ ההיא [illegible] הוא השנוי וההתפעלות הנמצאת מעצם שכלו ה׳
המתפעל והשכל ההוא הוציא שכלו מן הכח אל הפועל הוא הפועל בו אות׳
השנוי ההוא שאין ספק שכלנו שיצא מן הכח אל הפועל והוציאו הפועל זולת׳
ומוציא השכל האנושי מן הכח אל הפועל הוא השכל הפועל והוא אחד
משכלים הנפרדי׳ וכן תאור העפר נשתנה מאוד העצם וקבל צורת
חיונית והוא השנוי וההתפעלות שקנה אל העצם ההוא ונותן צורת הח׳
הנזכרת היא והוא השכל הפועל הוא משנה אותו ופועל בו ההתפעלו
ההוא ועל דרך זה תאר׳ כל אחד מיני השנויי׳ המתפעלים מכל מתפעל
יש לו פועל זולתו כאשר אמרנו׳ וכן תאר בנקודות המאמר [illegible]
מן המין ההוא המתפעל הכבא ההוא והגיע שנוי והפעלות [illegible]
במאמר הכמות ובמאמ׳ האיכות והאומן הנזכר על ההתפעלות ההוא הו׳
הפועל אומן כשיאמר אומן או משתדל, פועל כמו שהוא אומן והו׳
ממין האיכות אך כשתאו׳, פועל בפועל הוא ממין שיפעל׳

פרק י״ג כבר אמרנו כלל דברנו שהשנוי וההתפעלות הוא גם
מאמר שיתפעל ימצא בארבע מאמרות במאמר העצם ו׳
ובמאמר הכמה ובמאמר האנה ובמאמר האיכות וכל השנויי׳ האלה הם

מינין ועוד שיתפעל שהוא סוף הענין וכו ידוע שהשנוי לעולם מיוחד
ומאמר המחבר שישנה הענין ממקומו וישוטו חלקים ממקומם שלהן כי חלקי
אחרים ממנו והאחרים ממקומם אלו אך מפני שלא יתפרד כל העולם ממ
ממקומו לא יקרא שנוי כולו כי השנוי לו אינו אלא מבחינת חלקיו והם
משתנים מצאת האמת בלי ספק א"כ הכל נפל מברור האמת ' וראוי לך
לדעת איך לא ימצא השנוי לעולם מדבר מאוירי האחדי ' ואומר כי כמ
במאמר המתעורר לא ישיג שנוי מעט רק מקרים שאם עולה לזה כמו
שנעשים לו להקרא רוב לא השינוהו השנוי ההוא מאחר עצמו רק מצד
הכח שנולד והשנוי שהשיג לו כמו הוא במאמר הענינים ואם הגיע לזה
גם כן שנוי מאחר והוא מקרה ר"ל מפני שמיוחס אליו לא מצד עצמו
וכן תאמר באדון ועבד שהשנוי האדנות אין לו כמו רק מפני שהוא מיוחד
לדבר אחר והוא מצד שיקנאו כמים שידוע גם כן שהקנייה הוא מיוחדת הא
האיכות וא"כ זה השנוי נפל משנוי מאמר האיכות ובמאמר המתי גם כן לא
ימצא שנוי לעולם כאומר פלוני היה עכשיו תחת יד זמן זה ולאחר תחת יד
זמן אחר כי השנוי עצמו שמשתנה מזמן לזמן עשה כמה לזמן ההוא כמה
מתנועה הגלגל וכל מאמר מה שיהא יחס הענין אל הזמן שהוא כמו שנוי
זמן שידוע שהזמן אין לו עמידה מיושבת א"כ במאמר המתי מיושב לא וגם
כמו אחרים והוא עצמו השנוי ' וכן במאמר לו לא ימצא שנוי לעולם כי אם רק
במקרה שאם יולד לו שינוי שנעשה לו להקרא כמו שינוי לא השנוהו השנוי ההו
שמתוך רק מצד השנוי הנולד לו והשנוי שהגיע לשעור כמה הוא לו כמו הוא
במאמר הענינים ואם הגיע שנוי לעולם בנושא בשכל הוא במקרה ר"ל מפני ה
התחבר השעור לו וכן תאמר כמלין או כמלמטה שנשתנו הם וגם במאמר הא
האיכות בהעניינים אליו והשנויים שבא אליו נעשים ר"ל מצד המלמטה ים הוא אין
במקרה וכן במאמר שיתפעל לא ישיג שנוי לעולם הפועל מפני שהוא עמו
עמה ולא היה פועל מתחילה כי זה השנוי הוא מקרה אלא היה לחם
המונע מעכבו רק מצד נפעלין שלא היו קרובים לו אם היה הפועל גשם
כמו האש שהוא נוגע לחמם המים בהתקרבם אליו והשנוי כאן ר"ל ואש
מצד המים שהוא ממקום רחוק ממנו ונעתק אל מקומם קרוב והשנוי הוא
ידוע שהוא במאמר האמת והוא לחמם במים ולאש במקרה ואם היה הפועל
בלתי גשם כמו השכל הפועל ידוע שלא השינוהו שינוי רק מצד נפעלין ר"ל
החומר שלא היה מוכן נאות מתחילה ועוד שהוא מקבל עמה והשנוי ההוא
מגיע לחומר באמת במקרה ולשכל הפועל במקרה א"כ אין שנוי אלא במאמן
מאמרים עניינו ובמאמר המחבר שהוא כלל במאמר האמת כאשר אמרנו'
ודע שכל זה השנויין אלו נקראים תנועה לפי דעת הרב מדבר מדק
ג"ל כאשר כמו במאמר החלק השני אך לפי דעת אדם שהלים אין ה

התנועה כמו התנועה לפי שענין התנועה הוא דבר שמתחדש מעט מעט לפי
לשנוי הכמות והאיכות והאנה הוא מתחדש מעט מעט אך שנוי העצם כי
מקומו ותנועתו ולמטה ותורה אחרת הוא עשוי בפתאום בלא זמן שאין בו
אמצעי בין ההעדר והקנין וזה העדר. ההעדר תמורת עצמו ואחר כך יבא
לפי תורת קיומו לא היה זמן שלא היה בו או ההעדר או הקנין ע"כ אין נ"א בין מה שאינו בין מה שהוא
אין התנועה במאמר העצם ולפי יש תנועה הוא נאמר מזון החומר שהוא
ידוע שמתחדש מעט מעט. שמזה ראוי לקבל זאת התורה ואותה ה'
התנועה על דרך האמת אעפ"י שהיא סבה להתנועה המתחדשת היא כ'
בגוף המורכבת שהשתנות שיבא לו לחמר הגוף קודם שיגיע התור
אלין הוא שנוי איכותו כמו שזכר הרב מאמר החלק השני כי ההויה
וההפסד קדם להם ההשתנות ודע שהגלגל הוא עצם גשמי ונשא לו
קיות מן המקרים במקרה הכמות ובמקרה האיכות ותכונותיו ותנ'
והאור ונקרה האנה ומקרה המצב לא ישיגם שנוי לא בעצם ולא במק'
מקרי רק במאמר המצב. שחלקי הגלגל יש בו נקודות בהשתנות מ'
מצב הגלגל כאלו תאמר שחלק הגלגל אשר השמש בו שהוא מהלך בת'
מתקופת טבת עד ישוב הדרום על מקומו בתקופת תמוז והוא עד
ישוב הראשון ודע שכל הגלגל לא יחליף את מקומו על כן אינו שנוי נ'
גמור ושנוי החלקי והוא כלו במאמר האנה כאשר אמרנו אמנם הבו' ית'
ען ושיגנו שנוי כלל על ענינו לא ישנה כי שנוי העצם אינו רק מעצם
גשמי שיבא לא לו שנוי מיגר הרכבתו ודך עצם שאינו גשמי לא יוכל
השתנות בענין מה שהוא פשוט לא ישיגנו שנוי. או מקרה לא במאמר
הכמות ולא מאמר האיכות כי כל אלו הם מקרים נספחים על העצם וה'
והבו' ית' אין לו זולת ענינו שיש תנה כן גם לא ישיגנו ישיגנו שנוי מאמר
יתוכו לזולתו שהוא שנוי במאמר האנה מאחרך היושבי מצרים היושב על
סוף הארץ כי אין זה יחס בינו ובין זולתו אחרת כי בהם חלק הגשמות מה'
מאמר יתחלק היחס בינו ובין המקום ׳׳ תם ונשלם שבח לבורא עולם מן העולם ועד העולם׳

תמו ואיריך לעוזרתי׳ בהתחלי פרישת מיימוני׳
על מאמר אבות הקדמונים ותחיני כם מאות ורדי׳׳

נאם שמואל בן יהודה בן תבון זאת המסכתא ז"ל מסכת אבות ידועה היא
מסדר ישועות ברורה בין מסכת עדיות ומסכת ע"ז ולא נקראת לה
מורא והרב הגדול רבי משה מימון ז"ל פירשה בלשון הגרי׳׳ כמנהג פירו'
פירושו לעשות שיתו סדרי שפירשה כלה בלשון ההוא ... והרחיב
במסכתא הזאת מהיותה יקרה מפני שהיא מדברת מייחד רות הא
האיש החשובות היושר והמעשות אשר החשובו והישרו מבין מפני הדר'